

Határozatok Tára

A BÍRÓSÁG ÍTÉLETE (nagytanács)

2018. április 17.*ⁱ

„Előzetes döntéshozatal – Szociálpolitika – 2000/78/EK irányelv – Egyenlő bánásmód – Valláson vagy meggyőződésen alapuló eltérő bánásmód – Egyházak és egyéb, valláson vagy meggyőződésen alapuló szellemiségű szervezetek szakmai tevékenységei – A szervezet szellemiségére tekintettel lényeges, törvényes és igazolt szakmai követelménynek minősülő vallás vagy meggyőződés – Fogalom – A tevékenységek jellege és gyakorlásuk feltételrendszere – EUMSZ 17. cikk – Az Európai Unió Alapjogi Chartájának 10., 21. és 47. cikke”

A C-414/16. sz. ügyben,

az EUMSZ 267. cikk alapján benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelem tárgyában, amelyet a Bundesarbeitsgericht (szövetségi munkaügyi bíróság, Németország) a Bírósághoz 2016. július 27-én érkezett, 2016. március 17-i határozatával terjesztett elő a

Vera Egenberger

és

az **Evangelisches Werk für Diakonie und Entwicklung eV**

között folyamatban lévő eljárásban,

A BÍRÓSÁG (nagytanács),

tagjai: K. Lenaerts elnök, A. Tizzano elnökhelyettes, R. Silva de Lapuerta, T. von Danwitz, J. L. da Cruz Vilaça és A. Rosas tanácselnökök, Juhász E., M. Safjan, D. Šváby, M. Berger, A. Prechal, E. Jarašiūnas, F. Biltgen (előadó), M. Vilaras és E. Regan bírák,

főtanácsnok: E. Tanchev,

hivatalvezető: K. Malacek tanácsos,

tekintettel az írásbeli szakaszra és a 2017. július 18-i tárgyalásra,

figyelembe véve a következők által előterjesztett észrevételeket:

- V. Egenberger képviseletében K. Bertelsmann Rechtsanwalt és P. Stein,
- az Evangelisches Werk für Diakonie und Entwicklung eV képviseletében M. Sandmaier Rechtsanwalt, M. Ruffert és G. Thüsing,
- a német kormány képviseletében T. Henze és J. Möller, meghatalmazotti minőségben,

* Az eljárás nyelve: német.

- Írország képviseletében E. Creedon, M. Browne, L. Williams és A. Joyce, meghatalmazotti minőségben, segítők: C. Toland SC és S. Kingston BL,
 - az Európai Bizottság képviseletében D. Martin és B.-R. Killmann, meghatalmazotti minőségben,
- a főtanácsnok indítványának a 2017. november 9-i tárgyaláson történt meghallgatását követően,
meghozta a következő

Ítéletet

- 1 Az előzetes döntéshozatal iránti kérelem a foglalkoztatás és a munkavégzés során alkalmazott egyenlő bánásmód általános kereteinek létrehozásáról szóló, 2000. november 27-i 2000/78/EK tanácsi irányelv (HL 2000. L 303., 16. o.; magyar nyelvű különkiadás 5. fejezet, 4. kötet, 79. o.) 4. cikke (2) bekezdésének értelmezésére irányul.
- 2 E kérelmet a Vera Egenberger és az Evangelisches Werk für Diakonie und Entwicklung eV (a továbbiakban: Evangelisches Werk) között az előbbi által annak alapján benyújtott kártérítési kérelem tárgyában folyamatban lévő jogvitában terjesztették elő, hogy egy felvételi eljárás keretében állítása szerint valláson alapuló hátrányos megkülönböztetés érte.

Jogi háttér

Az uniós jog

- 3 A 2000/78 irányelv (4), (23), (24) és (29) preambulumbekkezdése az alábbiak szerint rendelkezik:
 - „(4) Az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata, az Egyesült Nemzetek Szervezetének egyezménye a nőkkel szembeni hátrányos megkülönböztetés minden formájának kiküszöböléséről, a polgári és politikai jogok nemzetközi egyezségokmánya, valamint a gazdasági, szociális és kulturális jogok nemzetközi egyezségokmánya, továbbá a tagállamok által aláírt Európai egyezmény az emberi jogok és alapvető szabadságok védelmében [helyesen: továbbá a tagállamok által aláírt, az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló európai egyezmény] által elismert egyetemes jog az emberek törvény előtti egyenlőséghez és a mindennemű hátrányos megkülönböztetés elleni védelemhez való joga. A Nemzetközi Munkaügyi Szervezet (ILO) 111. számú egyezménye megtiltja a hátrányos megkülönböztetést a foglalkoztatás és a munkavégzés minden területén.
- [...]
- (23) Nagyon korlátozott körülmények között igazolható az eltérő bánásmód, ha a valláshoz, meggyőződéshez, fogyatékosághoz, korhoz vagy szexuális irányultsághoz kapcsolódó jellemző valódi és meghatározó alkalmazási feltételt eredményez, amikor a cél jogos és az alkalmazási feltétel arányos [helyesen: kapcsolódó valamely jellemző lényeges és meghatározó szakmai követelményt képez, feltéve hogy a cél jogszerű, és a követelmény arányos]. Az ilyen körülményeket a tagállamok által a Bizottsághoz eljuttatott információknak tartalmazniuk kell.
- (24) Az Európai Unió az egyházak és a világnézeti szervezetek jogállásáról szóló, az Amszterdami Szerződés záróokmányához csatolt 11. nyilatkozatában elismerte, hogy tiszteletben tartja és nem csorbítja a tagállamok egyházai, vallási szövetségei vagy közösségei nemzeti jogban rögzített jogállását, továbbá ugyanilyen módon tiszteletben tartja a filozófiai és világnézeti szervezetek jogállását. Ezt szem előtt tartva a tagállamok fenntarthatnak vagy meghatározhatnak fontos,

törvényes és igazolt alkalmazási feltételeket [helyesen: lényeges, törvényes és igazolt szakmai követelményeket], amelyeket az ilyen jellegű foglalkozási [helyesen: szakmai] tevékenységeknél megkövetelnek.

[...]

(29) A valláson, meggyőződésen, fogyatékoságon, életkoron vagy szexuális irányultságon alapuló hátrányos megkülönböztetést elszenvedő személyeknek megfelelő jogvédelmi eszközökkel kell rendelkezniük. Azért, hogy hatékonyabb védelmet biztosítsanak, a tagállamok döntése alapján a szövetségeket és a jogi személyeket is fel kell ruházni azzal a joggal, hogy az eljárásokban részt vegyenek, akár az áldozatok helyett, akár mellettük fellépve, a bíróság előtti képviselőre és védelemre vonatkozó nemzeti eljárás előírásainak sérelme nélkül.”

4 A 2000/78 irányelv 1. cikke az alábbiak szerint rendelkezik:

„Ennek az irányelvnek a célja a valláson, meggyőződésen, fogyatékoságon, életkoron vagy szexuális irányultságon alapuló, foglalkoztatás és munkavégzés során alkalmazott hátrányos megkülönböztetés elleni küzdelem általános kereteinek a meghatározása az egyenlő bánásmód elvének a tagállamokban történő megvalósítására tekintettel.”

5 Az említett irányelv 2. cikkének (1), (2) és (5) bekezdése kimondja:

„(1) Ezen irányelv alkalmazásában az »egyenlő bánásmód elve« azt jelenti, hogy az 1. cikkben említett okok alapján nem szabad semmiféle közvetlen vagy közvetett hátrányos megkülönböztetést tenni.

(2) Az (1) bekezdés alkalmazásában:

a) közvetlen hátrányos megkülönböztetés akkor áll fenn, ha egy személy egy másikhoz képest kedvezőtlenebb elbánásban részesül, részesült vagy fog részesülni egy hasonló helyzetben az 1. cikkben hivatkozott okok bármelyike alapján [helyesen: akkor áll fenn, ha az 1. cikkben felsorolt okok bármelyike miatt valaki hasonló helyzetben lévő másik személyhez képest kedvezőtlenebb bánásmódban részesül, részesült vagy fog részesülni];

[...]

(5) Ez az irányelv nem érinti a nemzeti jog által meghatározott olyan intézkedéseket, amelyek egy demokratikus társadalomban a közbiztonság és a közrend fenntartásához, a bűncselekmények megakadályozásához, az egészség védelméhez és mások jogainak és szabadságának a védelméhez szükségesek.”

6 Az említett irányelv 4. cikke a következőképpen szól:

„(1) A 2. cikk (1) és (2) bekezdése ellenére a tagállamok rendelkezhetnek úgy, hogy az 1. cikkben említett okokkal kapcsolatos jellemző alapján történő megkülönböztetés [helyesen: jellemzőn alapuló eltérő bánásmód] nem jelent hátrányos megkülönböztetést, ha az érintett foglalkozási [helyesen: szakmai] tevékenység jellege vagy végrehajtásának [helyesen: gyakorlásának] feltételrendszere miatt az ilyen jellemző valódi [helyesen: lényeges] és meghatározó foglalkozási [helyesen: szakmai] követelményt képez, feltéve hogy a cél jogszerű, és a követelmény arányos.

(2) A tagállamok fenntarthatják az ezen irányelv elfogadása idején hatályban lévő nemzeti jogszabályait, vagy rendelkezhetnek az ezen irányelv elfogadása idején meglévő nemzeti gyakorlatuk beillesztéséről későbbi jogszabályaikba, amelyeknek megfelelően az egyházak és egyéb, valláson vagy meggyőződésen alapuló szellemiségű köz- vagy magánszervezetek esetében [helyesen: magánszervezetek szakmai tevékenysége esetében] egy személy vallásán vagy meggyőződésén alapuló

eltérő bánásmód nem minősül hátrányos megkülönböztetésnek, amennyiben – ezeknek a tevékenységeknek a jellege vagy végrehajtásuk [helyesen: gyakorlásuk] feltételrendszere miatt – egy személy vallása vagy meggyőződése valódi, törvényes és igazolt foglalkozási követelmény [helyesen: lényeges, törvényes és igazolt szakmai követelmény], tekintettel a szervezet szellemiségére. Az ilyen jellegű eltérő bánásmód esetében figyelembe kell venni a tagállamok alkotmányos rendelkezéseit és elveit, továbbá a közösségi jog általános elveit, de nem igazolható más alapokon nyugvó hátrányos megkülönböztetés.

Feltéve, hogy az irányelv rendelkezéseit máskülönben tiszteletben tartják, ez az irányelv nem érinti a nemzeti alkotmányokkal és törvényekkel összhangban tevékenykedő egyházaknak és egyéb, valláson vagy meggyőződésen alapuló szellemiségű köz- vagy magánszervezeteknek azt a jogát, hogy elvárják az értük dolgozó személyektől, hogy [helyesen: hogy jóhiszeműen és] a szervezet szellemiségéhez hűen tevékenykedjenek.”

- 7 A 2000/78 irányelv 9. cikkének (1) bekezdése előírja:

„A tagállamok biztosítják, hogy az irányelv által előírt kötelezettségek betartására szolgáló jogi és/vagy közigazgatási eljárások – beleértve az általuk megfelelőnek tartott egyeztetési eljárásokat – minden olyan személy számára hozzáférhetőek legyenek, akik úgy érzik, hogy az egyenlő bánásmód elve alkalmazásának elmulasztása miatt őket sérelem érte, még akkor is, ha az a jogviszony, amelyben a feltételezett hátrányos megkülönböztetés történt, már nem áll fenn.”

- 8 Ezen irányelv 10. cikkének (1) bekezdése így rendelkezik:

„A tagállamok nemzeti igazságszolgáltatási rendszerüknek megfelelően megteszik a szükséges intézkedéseket annak érdekében, hogy biztosítsák, hogy azok [helyesen: hogy ha azok] a személyek, akik úgy érzik, hogy az egyenlő bánásmód elve alkalmazásának elmulasztása miatt őket sérelem érte, bíróság vagy más illetékes hatóság előtt olyan tényekre hivatkozhatnak [helyesen: és akik bíróság vagy más illetékes hatóság előtt olyan tényekre hivatkoznak], amelyek alapján feltételezhető, hogy közvetlen vagy közvetett hátrányos megkülönböztetés történt, akkor az alperes kötelessége annak bizonyítása, hogy nem sértette meg az egyenlő bánásmód elvét.”

A német jog

A GG

- 9 A Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland (a Németországi Szövetségi Köztársaság alaptörvénye, a továbbiakban: GG), 4. cikkének (1) és (2) bekezdése a következőt mondja ki:

„(1) A hit, a lelkiismeret, a vallás és a világnézet szabadsága sérthetetlen.

(2) A zavartalan vallásgyakorlás biztosított.”

- 10 A GG 140. cikkével összhangban az 1919. augusztus 11-i Weimarer Reichsverfassung (weimari alkotmány; a továbbiakban: WRV) 136–139. és 141. cikkének rendelkezései a GG szerves részét képezik.

- 11 A WRV 137. cikke előírja:

„(1) Állami egyház nincs.

(2) Vallási közösségek szabadon létrehozhatók. A vallási közösségek a Reich területén korlátozások nélkül szövetségeket hozhatnak létre.

(3) Minden vallási közösség önállóan szabályozza és intézi ügyeit a mindenkire vonatkozó törvények korlátain belül. Tisztségeit az állam vagy helyi hatóságok közreműködése nélkül tölti be.

[...]

(7) Valamely világnézeti meggyőződés társadalmi előmozdítását szolgáló szervezeteket a vallási szervezetekkel azonos jogállás illeti meg.”

- 12 A Bundesverfassungsgericht (szövetségi alkotmánybíróság, Németország) ítélkezési gyakorlata szerint a WRV 137. cikkének (3) bekezdésével összefüggésben értelmezett GG 140. cikkében biztosított egyházi önrendelkezés jognak nem csak maguk az egyházak, mint vallási közösségek a jogosultjai, hanem azon intézmények összessége is, amelyek azokhoz meghatározott módon kötődnek, amennyiben az utóbbiaknak a hitalapú egyházi önmeghatározás szerint és a céljuknak vagy küldetésüknek megfelelően egyházi feladatokat és küldetéseket kell teljesíteniük.

Az AGG

- 13 A 2006. augusztus 14-i Allgemeines Gleichbehandlungsgesetz (az egyenlő bánásmódról szóló általános törvény; BGBl. 2006 I., 1897. o., a továbbiakban: AGG) a 2000/78 irányelv német jogba való átültetésére irányul.

- 14 Az AGG-nek a törvény célját meghatározó 1. §-a így szól:

„Jelen törvény mindenfajta faji vagy etnikai származáson, nemen, valláson vagy meggyőződésen, fogyatékoságon, életkoron vagy szexuális irányultságon alapuló megkülönböztetés megelőzésére vagy megszüntetésére irányul.”

- 15 Az AGG 7. §-ának (1) bekezdése a következőket írja elő:

„Tilos a munkavállalók 1. §-ban felsorolt okokból történő hátrányos megkülönböztetése. Ez a tilalom akkor is alkalmazandó, ha a hátrányos megkülönböztetés megvalósítója a hátrányos megkülönböztetés 1. §-ban felsorolt formái valamelyikének a fennállását csupán feltételezi.”

- 16 Az AGG 9. §-a a következőképpen rendelkezik:

„(1) A [jelen törvény] 8. §[-ának] sérelme nélkül, a valláson vagy meggyőződésen alapuló eltérő bánásmód a vallási közösségek és az azokhoz tartozó intézmények – jogi formájukra tekintet nélkül – vagy a vallási, illetve világnézeti meggyőződés társadalmi előmozdítását szolgáló szervezetek általi foglalkoztatás esetén akkor is megengedett, ha e vallási közösség vagy szervezet önmeghatározására figyelemmel bizonyos vallás vagy meggyőződés igazolt szakmai követelményt képez [a vallási közösség vagy szervezet] önrendelkezési jogára vagy a tevékenysége jellegére tekintettel.

(2) A valláson vagy meggyőződésen alapuló eltérő bánásmód tilalma nem érinti az (1) bekezdés szerinti vallási közösségeknek, jogi formájuktól függetlenül az azokhoz tartozó intézményeknek vagy a valamely vallás vagy meggyőződés közös ápolásának feladatát magukra vállaló egyesületeknek azt a jogát, hogy elvárják munkavállalóiktól, hogy jóhiszeműen és önmeghatározásukhoz hűen tevékenykedjenek.”

17 Az AGG 15. §-ának szövege a következő:

„(1) A hátrányos megkülönböztetés tilalmának megsértésével okozott kárt a munkáltató köteles megtéríteni. A munkáltató nem köteles kártérítésre, ha a kötelezettségzegésért nem felelős.

(2) A munkavállaló a nem vagyoni kárért megfelelő pénzbeli kártérítést követelhet. A felvétel elutasítása esetén a kártérítés nem haladhatja meg a háromhavi munkabért, amennyiben a munkavállaló felvételét hátrányos megkülönböztetéstől mentes kiválasztási eljárást követően utasították el.

[...]”

Az Evangelische Kirche in Deutschland egyházjoga

18 Az 1948. július 13-i, legutóbb a 2013. november 12-i Kirchengesetz-cel (egyházi törvény) módosított Grundordnung der Evangelischen Kirche in Deutschland (a németországi protestáns egyház alapszabálya) képezi az Evangelische Kirche in Deutschland (németországi evangélikus egyház, a továbbiakban: EKD) egyházjogának alapját.

19 Az ezen módosított alapszabály 9. cikke b) pontjának alkalmazásával elfogadott, 2005. július 1-jei Richtlinie des Rates der Evangelischen Kirche in Deutschland über die Anforderungen der privatrechtlichen beruflichen Mitarbeit in der Evangelischen Kirche in Deutschland und des Diakonischen Werkes (az EKD tanácsának az EKD-n és a diakónusi testületen belüli magánjogon alapuló foglalkoztatásra alkalmazandó követelményekről szóló iránymutatása, a továbbiakban: az EKD foglalkoztatásról szóló iránymutatása) 2. cikkének (1) bekezdésében előírja:

„Az egyházi szolgálatot az evangéliumról szóban és cselekedetekkel történő tanúságtétel küldetése határozza meg. Az Egyház és a diakóniai szolgálat körében dolgozó valamennyi férfi és nő különböző módokon járul hozzá e küldetés teljesítésének lehetővé tételéhez. E küldetés alkotja a munkáltatók és a munkatársak jogainak és kötelezettségeinek alapját.”

20 Az EKD foglalkoztatásról szóló iránymutatásának 3. cikke az alábbiak szerint rendelkezik:

„(1) A protestáns egyházon és a diakóniai szolgálaton belül végzett szakmai tevékenység főszabály szerint feltételezi az [EKD] egyik tagedyházához vagy azzal szövetségben álló egyházhoz való tartozást.

(2) El lehet térni az (1) bekezdéstől azon feladatok esetében, amelyek nem tartoznak az [evangélium] hirdetésének, a lelkipásztori tevékenység, az oktatás vagy a vezetés körébe, amennyiben más megfelelő munkatársak felvétele nem lehetséges. Ebben az esetben olyan személyek is felvehetők, akik a németországi keresztény egyházak munkaközösségében vagy a szabad protestáns egyházak egyesületében tagsággal rendelkező más egyházhoz tartoznak. Azon személyek felvételét, akik nem tesznek eleget az (1) bekezdésben előírt feltételeknek, eseti alapon kell vizsgálni, figyelembe véve a szervezeti egység vagy intézmény jelentőségét és az egyéb munkatársai számát, valamint az elvégzendő feladatokat és a környezetet. [A jelen rendelkezés] nem érinti a 2. cikk (1) bekezdésének második mondatát.”

- 21 Az EKD által magánjog alapján, a diakóniai szolgálat központi irodája, illetve más szolgálatok és intézmények által alkalmazott munkatársak általános munkafeltételeit szabályozó, 2008. augusztus 25-i Dienstvertragsordnung der Evangelischen Kirche in Deutschland (az EKD szolgálati szerződéseire vonatkozó szabályzat) „Egyházi és diakóniai küldetés” címet viselő 2. cikke kimondja:

„Az egyházi szolgálatot az a küldetés határozza meg, hogy Jézus Krisztus evangéliumát szóban és cselekedetekkel kell hirdetni. A diakóniai szolgálat a protestáns egyház létezésének és a természetének kifejeződése.”

- 22 Az EKD szolgálati szerződéseire vonatkozó szabályzat „Általános kötelezettségek” című 4. cikke szerint:

„A munkatársak adottságaik, feladataik és felelősségi körük szerint járulnak hozzá az egyházi és diakóniai küldetések teljesítéséhez. A szolgálat körében és a szolgálaton kívül tanúsított általános magatartásuknak összhangban kell lennie azon felelősséggel, amelyet az egyház szolgálatában álló munkatársként elfogadtak.”

- 23 Mind az EKD foglalkoztatásról szóló iránymutatása, mind pedig az EKD szolgálati szerződéseire vonatkozó szabályzat alkalmazandó az Evangelisches Werkre.

Az alapeljárás és az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések

- 24 2012 novemberében az Evangelisches Werk határozott időre szóló állásajánlatot tett közzé azon projekt megvalósítására vonatkozóan, amely az Egyesült Nemzetek Szervezete faji megkülönböztetés valamennyi formájának kiküszöböléséről szóló nemzetközi egyezményéről készítendő párhuzamos jelentés elkészítését érintette. Ezen állásajánlatnak megfelelően az elvégzendő feladatok magukban foglalták a 2012–2014 időszak vonatkozásában az említett egyezményre vonatkozó állami jelentések elkészítési folyamatának nyomon kísérését, a német állami jelentéssel párhuzamos jelentés, valamint szakmai észrevételek és hozzászólások elkészítését, a projekt keretében a németországi diakóniának a politikával, a nyilvánossággal és az emberi jogok védelmével foglalkozó szervezetekkel szembeni képviselői, továbbá a bizonyos fórumokon belüli koordinációt, a csatlakozás területét érintő véleményformálási folyamatról történő információgyűjtést és annak koordinálását, valamint a munka területére tartozó technikai jelentések megszervezését, adminisztrációját és elkészítését.

- 25 Egyébiránt az említett állásajánlat megjelölte azokat a feltételeket, amelyeknek a jelentkezőknek eleget kell tenniük. Az egyik feltétel a következőképpen hangzott:

„Feltétel az evangélikus egyházban vagy a németországi keresztény egyházak munkaközösségéhez tartozó egyházban betöltött tagság és a diakóniai küldetéssel való azonosulás. Önletrajzában, kérjük, tüntesse fel felekezését.”

- 26 V. Egenberger felekezet nélküli személyként jelentkezett a meghirdetett állásra. Noha az érdekelt jelentkezése az Evangelisches Werk által végzett első válogatást követően versenyben maradt, nem hívták meg felvételi beszélgetésre. A végül felvett jelentkező a maga részéről felekezeti hovatartozása kapcsán azt tüntette fel, hogy „a berlini területi egyházban szocializálódott evangéliumi keresztyén”.

- 27 Mivel úgy vélte, hogy jelentkezését azért utasították el, mivel felekezet nélküli volt, V. Egenberger keresetet nyújtott be az Arbeitsgericht Berlin (berlini munkaügyi bíróság, Németország) előtt annak érdekében, hogy az Evangelisches Werket kötelezze az AGG 15. §-ának (2) bekezdése alapján 9788,65 euró összeg megfizetésére. Az érdekelt előadta, hogy a vallásnak a felvételi eljárásban való, a szóban forgó állásajánlatban azonosítható figyelembevétel nem egyeztethető össze a hátrányos megkülönböztetésnek az AGG-ben előírt, az uniós jognak megfelelően értelmezett tilalmával, és hogy az AGG 9. §-ának (1) bekezdése nem alkalmas azon hátrányos megkülönböztetés igazolására, amelynek áldozata volt.

- 28 Az Evangelisches Werk arra hivatkozott, hogy a jelen esetben igazolt volt a valláson alapuló eltérő bánásmód az AGG 9. §-ának (1) bekezdése alapján. A valamely keresztény egyházhoz való tartozás az Evangelisches Werk szerint a hitalapú egyházi önmeghatározás jogának körébe tartozik, amely jogot a GG-nek a VRW 137. cikkének (3) bekezdésével együttesen értelmezett 140. cikke biztosítja. Márpedig e jog különösen az EUMSZ 17. cikk rendelkezései okán összhangban van az uniós joggal. Ezenkívül a vallási hovatartozás az alapügy tárgyát képező állásajánlatban említett tevékenység jellege miatt az Evangelisches Werk hitalapú egyházi önmeghatározására figyelemmel igazolt szakmai követelményt képez.
- 29 Az Arbeitsgericht Berlin (berlini munkaügyi bíróság) részben helyt adott V. Egenberger keresetének. Kimondta, hogy az utóbbit hátrányos megkülönböztetés érte, de a kártérítés összegét 1957,73 euróra korlátozta. Mivel a V. Egenberger által ezen határozat ellen benyújtott fellebbezést a Landesarbeitsgericht Berlin-Brandenburg (berlin-brandenburgi munkaügyi fellebbviteli bíróság, Németország) elutasította, az érdekelt megfelelő kártérítés fizetésére kötelezés iránti felülvizsgálati kérelmet terjesztett a kérdést előterjesztő bíróság elé.
- 30 A Bundesarbeitsgericht (szövetségi munkaügyi bíróság, Németország) úgy véli, hogy az alapjogvita kimenetele attól függ, hogy a vallási hovatartozáson alapuló, az Evangelisches Werk általi különbségtétel jogszerű-e az AGG 9. §-ának (1) bekezdése értelmében. E rendelkezést azonban az uniós joggal összhangban kell értelmezni. Következésképpen e jogvita kimenetele a 2000/78 irányelv 4. cikke (2) bekezdésének értelmezésétől függ, amelyet az AGG 9. §-ának kellett átültetnie a nemzeti jogba. A kérdést előterjesztő bíróság rámutat, hogy ezen eltérő bánásmódnak ezenkívül a tagállamok alkotmányos rendelkezéseinek és elveinek, valamint az uniós jog általános elveinek és az EUMSZ 17. cikk tiszteletben tartása mellett kell megvalósulnia.
- 31 Elsőként a kérdést előterjesztő bíróság rámutat, hogy a német jogalkotó kifejezett szándéka szerint a 2000/78 irányelv 4. cikkének (2) bekezdését a német jogba az AGG 9. cikkében ültették át annak érdekében, hogy az említett irányelv elfogadásának időpontjában hatályos jogi rendelkezéseket és gyakorlatokat megőrizték. Az említett jogalkotó e döntést a Bundesverfassungsgericht (szövetségi alkotmánybíróság) által az egyházak önrendelkezésének kiváltságával kapcsolatban kialakított ítélkezési gyakorlatának figyelembevételével hozta meg. Ezen ítélkezési gyakorlat értelmében a bírósági felülvizsgálatnak a hitalapú egyházi önmeghatározás alapján történő valószínűségi vizsgálatra kell korlátozódnia. Ebből következik, hogy abban az esetben, ha a hitalapú egyházi önmeghatározás maga tesz különbséget az egyház által hirdetett üzenethez „közel álló” tevékenységek és az ahhoz „közel nem álló” tevékenységek között, nem kell vizsgálni, hogy e különbségtétel igazolt-e, és mennyiben az. Még ha a hitalapú egyházi önmeghatározásból az is következik, hogy valamennyi állást, az állás jellegétől függetlenül a vallási hovatartozás figyelembevételével kell betölteni, azt mélyreható bírósági felülvizsgálat nélkül kell elfogadni. Felmerül azonban a kérdés, hogy az AGG 9. §-a (1) bekezdésének ezen értelmezése összeegyeztethető-e az uniós joggal.
- 32 A kérdést előterjesztő bíróság szerint ugyanis sem a 2000/78 irányelv 4. cikke (2) bekezdésének szövegéből, sem az említett irányelv preambulumbekendéseiből nem lehet arra következtetni, hogy az olyan munkáltató mint az Evangelisches Werk végleges jelleggel maga határozhatja meg, hogy a szóban forgó tevékenység jellegétől függetlenül a vallás a munkáltató szellemiségére tekintettel igazolt szakmai követelménynek minősül, és hogy a nemzeti bíróságok e vonatkozásban csupán egyszerű valószínűségi vizsgálatot végezhetnek. Ezzel ellentétben az e rendelkezésben szereplő, arra való utalás, hogy a vallásnak „lényeges, törvényes és igazolt szakmai követelmény[t kell képeznie], tekintettel a szervezet szellemiségére” amelltt szólhat, hogy a nemzeti bíróságok az egyszerű valószínűségi vizsgálaton túlmenő hatáskörrel és felülvizsgálati kötelezettséggel rendelkeznek.

- 33 A kérdést előterjesztő bíróság azonban megjegyzi, hogy a német jogi szakirodalom egy részének véleménye szerint a 2000/78 irányelv 4. cikkének (2) bekezdését az elsődleges joggal, különösen az egyházak és a világnézeti szervezetek jogállásáról szóló, az Amszterdami Szerződés záróokmányához csatolt 11. nyilatkozattal (a továbbiakban: 11. nyilatkozat) vagy az EUMSZ 17. cikkel összhangban kell értelmezni.
- 34 Másodszor a kérdést előterjesztő bíróság megjegyzi, hogy adott esetben a nemzeti jogi rendelkezések összességének figyelembevételével és a nemzeti jog által elismert értelmezési módszerek alkalmazásával az ő feladata eldönteni, hogy az AGG 9. §-ának (1) bekezdése értelmezhető-e és milyen mértékben a 2000/78 irányelv 4. cikkének a Bíróság által értelmezett (2) bekezdésével összhangban anélkül, hogy *contra legem* értelmezést kellene követni, illetve azt, hogy mellőzni kell-e az AGG ezen rendelkezésének alkalmazását.
- 35 E tekintetben a kérdést előterjesztő bíróság egyrészt arra keresi a választ, hogy a valláson vagy meggyőződésen alapuló hátrányos megkülönböztetésnek az Európai Unió Alapjogi Chartája (a továbbiakban: Charta) 21. cikkének (1) bekezdésében kimondott tilalma olyan alanyi jogot biztosít-e valamely magánszemélynek, amelyre az a nemzeti bíróságok előtt hivatkozhat, és amely a magánszemélyek közötti jogvitákban arra kötelezi e bíróságokat, hogy tekintsenek el az említett tilalommal összeegyeztethetetlen nemzeti rendelkezések alkalmazásától.
- 36 Másrészt a kérdést előterjesztő bíróság rámutat, hogy a Bíróság még nem pontosította, hogy a valláson vagy meggyőződésen alapuló hátrányos megkülönböztetésnek a Charta 21. cikkének (1) bekezdésében kimondott tilalmával összeegyeztethetetlen nemzeti rendelkezések alkalmazásának mellőzésére vonatkozó kötelezettség olyan esetben is alkalmazható-e, amikor az Evangelisches Werkhez hasonló munkáltató a valláson alapuló eltérő bánásmód igazolása érdekében nem csupán a nemzeti alkotmányjog rendelkezéseire, hanem elsődleges uniós jogi rendelkezésekre, a jelen esetben az EUMSZ 17. cikkekre is hivatkozik.
- 37 Harmadszor a kérdést előterjesztő bíróság rámutat, hogy adott esetben válaszolnia kell még arra a kérdésre is, hogy az alapügy tárgyát képezőhöz hasonló esetben a valláshoz kapcsolódó milyen követelmények tekinthetők az érintett tevékenység jellege vagy gyakorlásának feltételrendszere miatt a 2000/78 irányelv 4. cikkének (2) bekezdése értelmében vett, a szervezet szellemiségére tekintettel lényeges, törvényes és igazolt szakmai követelménynek.
- 38 Kétségtelen, hogy az Emberi Jogok Európai Bírósága azokban az ügyekben, amelyek lojalitási összeütközésekre vonatkoztak, egyéni kritériumokat állapított meg többek között a 2000/78 irányelvre hivatkozva, de e kritériumok létező munkaviszonyokat érintettek, és alapvetően a jelen ügyben szóban forgó esetekre vonatkoztak.
- 39 E körülmények között a kérdést előterjesztő bíróság többek között arra keresi a választ, hogy e kritériumok relevánsak-e a 2000/78 irányelv 4. cikke (2) bekezdésének abban az esetben történő értelmezése céljából, ha a valláson alapuló eltérő bánásmód a felvétel során valósult meg, és hogy az EUMSZ 17. cikk befolyásolja-e a fenti rendelkezés értelmezését.
- 40 Az a kérdés is felmerül, hogy a nemzeti bíróságoknak mélyreható vizsgálatot, egyszerű valószínűségi vizsgálatot, vagy tisztán a visszaélésekre vonatkozó vizsgálatot kell-e végezniük, amikor azt kell vizsgálniuk, hogy az érintett tevékenység jellegére vagy gyakorlásának feltételrendszerére tekintettel a vallás a 2000/78 irányelv 4. cikkének (2) bekezdése értelmében vett, a szervezet szellemiségére tekintettel lényeges, törvényes és igazolt szakmai követelménynek minősül-e.

41 E körülmények között a Bundesarbeitsgericht (szövetségi munkaügyi bíróság) úgy határozott, hogy az eljárást felfüggeszti, és előzetes döntéshozatal céljából a következő kérdéseket terjeszti a Bíróság elé:

„(1) Úgy kell-e értelmezni a [2000/78] irányelv 4. cikkének (2) bekezdését, hogy a jelen ügy alpereséhez hasonló munkáltató – illetve számára az egyház – kötelező jelleggel maga határozhatja meg, hogy a tevékenység jellege vagy gyakorlásának feltételrendszere miatt lényeges, törvényes és igazolt szakmai követelményt képez a jelentkező meghatározott vallása, tekintettel a munkáltató/az egyház szellemiségére?

2) Az első kérdésre adandó nemleges válasz esetén:

Mellőzni kell-e a jelen ügybelihez hasonló jogvitában a jelen ügyben alkalmazandó, az [AGG] 9. §-ának (1) bekezdésében szereplő első lehetőséghez hasonló olyan nemzeti jogi rendelkezést, amely szerint a vallási közösségek és az azokhoz tartozó intézmények általi foglalkoztatás esetén akkor is megengedett a valláson alapuló eltérő bánásmód, ha e vallási közösség önmeghatározására figyelemmel egy bizonyos vallás igazolt szakmai követelményt képez a vallási közösség önrendelkezési jogára tekintettel?

3) Az első kérdésre adandó nemleges válasz esetén:

Milyen követelmények támaszthatók a tevékenység jellege vagy gyakorlásának feltételrendszere alapján a [2000/78] irányelv 4. cikkének (2) bekezdése szerinti, a szervezet szellemiségére tekintettel lényeges, törvényes és igazolt szakmai követelmény címén?”

Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésekről

Az első kérdésről

42 Első kérdésével a kérdést előterjesztő bíróság lényegében arra keresi a választ, hogy a 2000/78 irányelv 4. cikkének (2) bekezdését úgy kell-e értelmezni, hogy valamely egyház vagy egyéb, valláson vagy meggyőződésen alapuló szellemiségű szervezet, amely munkavállalót kíván felvenni, kötelező jelleggel maga határozhatja meg azokat a szakmai tevékenységeket, amelyek keretében a vallás az érintett tevékenység jellege vagy gyakorlásának feltételrendszere miatt lényeges, törvényes és igazolt szakmai követelményt képez ezen egyház vagy szervezet szellemiségére tekintettel.

43 Előjáróban rá kell mutatni, hogy az alapeljárás felei között nem vitatott, hogy V. Egenberger jelentkezésének azon az alapon történő elutasítása, hogy nem tartozik valamely felekezethez, a 2000/78 irányelv 4. cikkének (2) bekezdése értelmében vett, valláson alapuló eltérő bánásmódot valósít meg.

44 Ennek megállapítását követően, a Bíróság ítélkezési gyakorlatának megfelelően valamely uniós jogi rendelkezés értelmezéséhez nemcsak annak kifejezéseit, hanem szövegkörnyezetét, és annak a szabályozásnak a célkitűzéseit is figyelembe kell venni, amelynek az részét képezi, ideértve különösen e szabályozás keletkezését (lásd ebben az értelemben: 2015. július 1-jei Bund für Umwelt und Naturschutz Deutschland ítélet, C-461/13, EU:C:2015:433, 30. pont).

45 Elsőként a 2000/78 irányelv 4. cikke (2) bekezdése első albekezdésének szövegét illetően, e rendelkezésből kitűnik, hogy valamely egyház vagy egyéb, valláson vagy meggyőződésen alapuló szellemiségű szervezet valláshoz vagy meggyőződéshez kapcsolódó követelményt írhat elő, ha a vallás vagy meggyőződés az érintett tevékenység jellege vagy a gyakorlásának feltételrendszere miatt, a szervezet szellemiségére tekintettel lényeges, törvényes és igazolt szakmai követelménynek minősül.

- 46 Márpedig meg kell állapítani, hogy ha e feltételek tiszteletben tartásának ellenőrzése e tiszteletben tartás vitatása esetén nem valamely független hatóság, például nemzeti bíróság hatáskörébe tartozna, hanem azon egyház vagy szervezet feladata lenne, amely a valláson vagy meggyőződésen alapuló eltérő bánásmódot kívánja alkalmazni, ezen ellenőrzést teljesen megfosztaná a tartalmától.
- 47 Másodszor a 2000/78 irányelv célját és ezen irányelv 4. cikke (2) bekezdésének szövegösszefüggését illetően emlékeztetni kell arra, hogy ezen irányelvnek az 1. cikkének megfelelően célja a többek között a valláson vagy meggyőződésen alapuló, foglalkoztatás és munkavégzés során alkalmazott hátrányos megkülönböztetés elleni küzdelem általános kereteinek a meghatározása az egyenlő bánásmód elvének a tagállamokban történő megvalósítására tekintettel. Az említett irányelv a hatálya alá tartozó területen ily módon konkretizálja az immár a Charta 21. cikkében foglalt hátrányos megkülönböztetés tilalmának elvét.
- 48 Ezen általános elv tiszteletben tartásának biztosítása céljából a 2000/78 irányelv (29) preambulumbekkezdésével együttesen értelmezett 9. cikke előírja a tagállamok számára, hogy az említett irányelv által előírt kötelezettségek betartására szolgáló jogi eljárásokról rendelkezzenek. Egyébiránt ugyanezen irányelv 10. cikke megköveteli, hogy a tagállamok nemzeti igazságszolgáltatási rendszerükkel összhangban meghozzák a szükséges intézkedéseket annak biztosítására, hogy az alperesnek kelljen bizonyítania, hogy a hátrányos megkülönböztetés tilalmának elve nem sérült abban az esetben, ha az a személy, akit saját állítása szerint az egyenlő bánásmód elvének be nem tartása miatt sérelem ért, a bíróság vagy más, hatáskörrel rendelkező hatóság előtt olyan tényeket állít, amelyekből vélelmezni lehet, hogy közvetlen vagy közvetett hátrányos megkülönböztetés történt.
- 49 Ezenkívül a Charta, amely alkalmazandó olyan jogvitában, mint amely az alapeljárás tárgyát képezi, tekintettel egyfelől arra, hogy az AGG-ben ültették át a német jogba a 2000/78 irányelvet a Charta 51. cikkének (1) bekezdése értelmében, másfelől pedig arra, hogy e jogvita olyan személyt érint, akit valláson alapuló eltérő bánásmód ért a munkavállaláshoz való hozzáférés keretében, 47. pontjában kimondja a jogalanyok uniós jogból származó jogainak hatékony bírói jogvédelméhez való jogot (lásd ebben az értelemben: 2017. május 16-i Berlioz Investment Fund ítélet, C-682/15, EU:C:2017:373, 50. pont).
- 50 Noha a 2000/78 irányelv ily módon a munkavállalók azon alapvető jogának védelmére irányul, hogy ne érje őket a vallásukon vagy meggyőződésükön alapuló hátrányos megkülönböztetés, ezen irányelv a 4. cikkének (2) bekezdése révén az egyházak és egyéb, valláson vagy meggyőződésen alapuló szellemiségű köz- vagy magánszervezetek autonómiához való jogát is figyelembe kívánja venni, ahogyan azt az EUMSZ 17. cikk és a Charta 10. cikke elismeri, mely utóbbi megfelel az 1950. november 4-én Rómában aláírt, az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló európai egyezmény (kihirdette: 1993. évi XXXI. tv.) 9. cikkének.
- 51 A 2000/78 irányelv 4. cikke (2) bekezdésének célja tehát a megfelelő egyensúly biztosítása egyfelől az egyházak és egyéb, valláson vagy meggyőződésen alapuló szellemiségű szervezetek autonómiához való joga, másfelől a munkavállalók azon joga között, hogy többek között felvételük során ne érje őket valláson vagy meggyőződésen alapuló hátrányos megkülönböztetés olyan helyzetekben, amikor e jogok versenghetnek egymással.
- 52 Ezzel összefüggésben az említett rendelkezés mondja ki azokat a feltételeket, amelyeket figyelembe kell venni azon mérlegelés során, amelyet az adott esetben versengő jogok közötti megfelelő egyensúly biztosítása érdekében el kell végezni.
- 53 Jogvita esetén azonban az ilyen mérlegelést adott esetben független hatóságnak és végső soron nemzeti bíróságnak kell tudnia felülvizsgálni.

- 54 Ezen összefüggésben az a körülmény, hogy a 2000/78 irányelv 4. cikkének (2) bekezdése az említett irányelv elfogadásának időpontjában hatályos nemzeti jogszabályokra, valamint az ugyanezen időpontban fennálló nemzeti gyakorlatokra utal, nem értelmezhető úgy, mint amely felhatalmazza a tagállamokat arra, hogy az említett rendelkezésben kimondott feltételek tiszteletben tartását kivonják a hatékony bírósági felülvizsgálat alól.
- 55 A fentiekre tekintettel azt a következtetést kell levonni, hogy amikor valamely egyház vagy egyéb, valláson vagy meggyőződésen alapuló szellemiségű szervezet olyan aktus vagy döntés alátámasztása érdekében, mint például a nála betöltendő állásra benyújtott jelentkezés elutasítása, arra hivatkozik, hogy az érintett tevékenység jellege vagy a tevékenységek tervezett gyakorlásának feltételrendszere miatt a vallás az említett egyház vagy szervezet szellemiségére tekintettel lényeges, törvényes és igazolt szakmai követelménynek minősül, adott esetben lehetőséget kell biztosítani arra, hogy ezt az állítást hatékony bírósági felülvizsgálat keretében az arról való meggyőződés érdekében vizsgálják, hogy a szóban a forgó esetben teljesülnek a 2000/78 irányelv 4. cikkének (2) bekezdésében kimondott feltételek.
- 56 Az EUMSZ 17. cikk nem cáfolja e következtetést.
- 57 Ugyanis először is e rendelkezés lényegében megfelel a 11. nyilatkozat szövegének. Márpedig az a körülmény, hogy az utóbbit a 2000/78 irányelv (24) preambulumbekzdése kifejezetten idézi, nyilvánvalóvá teszi, hogy az uniós jogalkotó szükségképpen figyelembe vette az említett nyilatkozatot ezen irányelv, különösen a 4. cikke (2) bekezdésének elfogadása során, mivel e rendelkezés pontosan az említett irányelv elfogadásának időpontjában hatályos nemzeti jogszabályokra és gyakorlatokra utal.
- 58 Ezt követően meg kell állapítani, hogy az EUMSZ 17. cikk kifejezi az Unió semlegességét a tekintetben, hogy a tagállamok milyen módon szervezik az egyházakkal, a vallási szervezetekkel vagy közösségekkel fennálló kapcsolataikat. Ezzel szemben e cikknek nem célja, hogy a 2000/78 irányelv 4. cikkének (2) bekezdésében kimondott feltételek tiszteletben tartását kivonja a hatékony bírósági felülvizsgálat alól.
- 59 A fenti megfontolások összességére figyelemmel az első kérdésre azt a választ kell adni, hogy a 2000/78 irányelv 4. cikkének az ugyanezen irányelv 9. és 10. cikkével, valamint a Charta 47. cikkével együttesen értelmezett (2) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy amikor valamely egyház vagy egyéb, valláson vagy meggyőződésen alapuló szellemiségű szervezet olyan aktus vagy döntés alátámasztása érdekében, mint például a nála betöltendő állásra benyújtott jelentkezés elutasítása, arra hivatkozik, hogy az érintett tevékenység jellege vagy a tevékenységek tervezett gyakorlásának feltételrendszere miatt a vallás az említett egyház vagy szervezet szellemiségére tekintettel lényeges, törvényes és igazolt szakmai követelménynek minősül, adott esetben lehetőséget kell biztosítani arra, hogy ezt az állítást hatékony bírósági felülvizsgálat keretében az arról való meggyőződés érdekében vizsgálják, hogy a szóban a forgó esetben teljesülnek az ezen irányelv 4. cikkének (2) bekezdésében kimondott feltételek.

A harmadik kérdéstről

- 60 Harmadik kérdésével, amelyet a második kérdést megelőzően célszerű vizsgálni, a kérdést előterjesztő bíróság lényegében arra kíván választ kapni, hogy milyen szempontok alapján kell vizsgálni minden egyes esetben, hogy a vallás vagy meggyőződés az érintett tevékenység jellege vagy a gyakorlásának feltételrendszere miatt a szóban forgó egyház vagy szervezet szellemiségére tekintettel a 2000/78 irányelv 4. cikkének (2) bekezdése értelmében lényeges, törvényes és igazolt szakmai követelménynek minősül.
- 61 E tekintetben, noha igaz, hogy a 2000/78 irányelv 4. cikkének (2) bekezdésében előírt és a jelen ítélet 51. és 52. pontjában említett mérlegelés keretében a tagállamoknak és – különösen igazságügyi – hatóságaiknak igen kivételes esetektől eltekintve tartózkodniuk kell az érintett egyház vagy szervezet

szellemisége legitimitásának értékelésétől (lásd ebben az értelemben: az EJEB 2014. június 12-i Fernández Martínez kontra Spanyolország ítélete, CE:ECHR:2014:0612JUD005603007, 129. pont), biztosítani kell, hogy ne sérüljön a munkavállalók ahhoz fűződő joga, hogy ne érje őket többek között valláson vagy meggyőződésen alapuló hátrányos megkülönböztetés. Ily módon, ugyanezen 4. cikk (2) bekezdése értelmében e vizsgálat arra irányul, hogy a szóban forgó egyház vagy szervezet által támasztott szakmai követelmény az érintett tevékenységek jellege vagy gyakorlásuk feltételrendszere miatt e szellemiségre tekintettel lényegesnek, törvényesnek és igazoltnak minősül-e.

- 62 A 2000/78 irányelv 4. cikke (2) bekezdésében szereplő „lényeges, törvényes és igazolt szakmai követelmény” fogalmának értelmezését illetően ugyanezen rendelkezésből kifejezetten következik, hogy az érintett tevékenységek „jellege” vagy a gyakorlásuk „feltételrendszere” miatt képezhet a vallás vagy meggyőződés adott esetben ilyen szakmai követelményt.
- 63 Ily módon, a valláson vagy meggyőződésen alapuló eltérő bánásmód e rendelkezés szerinti jogszerűsége attól függ, hogy objektíven vizsgálható közvetlen kapcsolat áll-e fenn a munkáltató által támasztott szakmai követelmény és az érintett tevékenység között. E kapcsolat vagy az említett tevékenység jellegéből következhet, például amikor a szóban forgó egyház vagy szervezet szellemiségének meghatározásában való részvétellel vagy az általa hirdetett küldetésben való részvétellel jár, vagy azokból a feltételekből, amelyek között az említett tevékenységet gyakorolni kell, amilyen például az egyház vagy a szervezet hiteles külső képviselője biztosításának szükségessége.
- 64 Ráadásul e szakmai követelménynek, ahogyan azt a 2000/78 irányelv 4. cikkének (2) bekezdése megköveteli, az egyház vagy szervezet szellemiségére tekintettel „lényegesnek, törvényesnek és igazoltnak” kell lennie. Noha, ahogyan a jelen ítélet 61. pontjában kiemelésre került, főszabály szerint a nemzeti bíróságoknak nem feladatuk, hogy határozzanak magáról a hivatkozott szakmai követelmény alapját képező szellemiségről, kötelességük eseti alapon meghatározni, hogy e szellemiségre tekintettel teljesül-e a fenti három feltétel.
- 65 Ezek kapcsán először is a követelmény „lényeges” jellegét illetően rá kell mutatni, hogy e jelző használata azt jelenti, hogy az uniós jogalkotó számára az olyan valláshoz való tartozásnak vagy meggyőződéshez való csatlakozásnak, amelyen a szóban forgó egyház vagy szervezet szellemisége alapul, a szóban forgó szakmai tevékenység jelentőségére tekintettel e szellemiség kifejezéséhez vagy az autonómiához való jog ezen egyház vagy szervezet általi gyakorlásához szükségesnek kell bizonyulnia.
- 66 Másodszor a követelmény „törvényes” jellege vonatkozásában e kifejezés használata azt mutatja, hogy az uniós jogalkotó azt kívánta biztosítani, hogy az olyan valláshoz való tartozás vagy meggyőződéshez való csatlakozás, amelyen a szóban forgó egyház vagy szervezet szellemisége alapul, ne szolgáljon az ilyen szellemiségtől vagy az autonómiához való jog ezen egyház vagy szervezet általi gyakorlásától idegen célt.
- 67 Harmadszor a követelmény „igazolt” jellege kapcsán elmondható, hogy e kifejezés nem csupán azt jelenti, hogy a 2000/78 irányelv 4. cikkének (2) bekezdésében szereplő feltételek tiszteletben tartását nemzeti bíróság vizsgálhatja, hanem azt is, hogy az e követelményt támasztó egyház vagy szervezet köteles az adott ügy ténybeli körülményeire tekintettel bizonyítani, hogy a szellemisége vagy autonómiához való joga megsértésének valószínű és komoly veszélye áll fenn, és ezért az ilyen követelmény felállítása ténylegesen szükségesnek tűnik.
- 68 E tekintetben a 2000/78 irányelv 4. cikkének (2) bekezdésében előírt követelménynek meg kell felelnie az arányosság elvének. Ugyanis bár igaz, hogy e rendelkezés az említett irányelv 4. cikkének (1) bekezdésétől eltérően nem írja elő kifejezetten, hogy e követelménynek „arányosnak” kell lennie, nem mond ki kevesebbet, mint hogy minden eltérő bánásmódot többek között a „közösségi jog általános elveinek” tiszteletben tartásával kell gyakorolni. Mivel az arányosság elve az uniós jog általános elvei közé tartozik (lásd ebben az értelemben: 2014. március 6-i Siragusa ítélet, C-206/13,

EU:C:2014:126, 34. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat; 2015. július 9-i K és A ítélet, C-153/14, EU:C:2015:453, 51. pont), a nemzeti bíróságoknak meg kell vizsgálniuk, hogy a szóban forgó követelmény megfelelő-e és nem haladja-e meg a kitűzött cél eléréséhez szükséges mértéket.

- 69 A fenti megfontolásokra tekintettel a harmadik kérdésre azt a választ kell adni, hogy a 2000/78 irányelv 4. cikkének (2) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy az abban említett lényeges, törvényes és igazolt szakmai követelmény a szóban forgó szakmai tevékenység jellege és gyakorlásának feltételrendszere miatt, az érintett egyház vagy szervezet szellemiségére tekintettel szükséges és objektív módon előírt követelményre utal, és nem foglalhat magában az ezen szellemiségtől vagy az említett egyház vagy szervezet autonómiához való jogától idegen megfontolásokat. E követelménynek összhangban kell lennie az arányosság elvével.

A második kérdéstről

- 70 Második kérdésével a kérdést előterjesztő bíróság lényegében arra keresi a választ, hogy valamely nemzeti bíróság köteles-e magánszemélyek között folyamatban lévő jogvita keretében mellőzni azon nemzeti rendelkezés alkalmazását, amely nem értelmezhető a 2000/78 irányelv 4. cikkének (2) bekezdésével összhangban.
- 71 E tekintetben emlékeztetni kell arra, hogy a nemzeti bíróságok feladata, hogy a nemzeti jogszabályok összességének figyelembevételével és az utóbbiak által elismert értelmezési módszerek alkalmazásával eldöntse, hogy az olyan nemzeti rendelkezés, mint az AGG 9. §-ának (1) bekezdése, értelmezhető-e és milyen mértékben a 2000/78 irányelv 4. cikkének (2) bekezdésével összhangban anélkül, hogy e nemzeti rendelkezést *contra legem* értelmeznék (lásd ebben az értelemben: 2016. április 19-i DI-ítélet, C-441/14, EU:C:2016:278, 31. és 32. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).
- 72 A Bíróság egyébiránt kimondta, hogy az összhangban álló értelmezés követelménye a nemzeti bíróságok azon kötelezettségével jár, hogy adott esetben módosítaniuk kell az állandó ítélkezési gyakorlatot, amennyiben az a belső jognak valamely irányelv céljaival összeegyeztethetetlen értelmezésén alapul (2016. április 19-i DI-ítélet, C-441/14, EU:C:2016:278, 33. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).
- 73 Következésképpen valamely nemzeti bíróság nem tekintheti megalapozottnak úgy, hogy csupán azon okból kifolyólag nem tudja a kérdéses nemzeti rendelkezést az uniós joggal összhangban értelmezni, mivel e rendelkezést korábban állandó jelleggel e joggal összeegyeztethetetlen módon értelmezték (lásd ebben az értelemben: 2016. április 19-i DI-ítélet, C-441/14, EU:C:2016:278, 34. pont).
- 74 A jelen esetben tehát a kérdést előterjesztő bíróság feladata annak vizsgálata, hogy az alapügyben szóban forgó nemzeti rendelkezés alkalmas-e arra, hogy azt a 2000/78 irányelvvel összhangban lehessen értelmezni.
- 75 Abban az esetben, ha lehetetlen számára az alapügyben szóban forgó nemzeti rendelkezés ilyen összeegyeztethető módon történő értelmezése, egyrészt rá kell mutatni, hogy a 2000/78 irányelv nem maga vezeti be a foglalkoztatás és a munkavégzés során alkalmazott egyenlő bánásmód elvét, amely különböző nemzetközi megállapodásokból és a tagállamok közös alkotmányos hagyományából ered, hanem annak kizárólagos célja egy közös szabályozási keret ugyanezen területeken történő létrehozása a különböző okokon alapuló hátrányos megkülönböztetés elleni küzdelem céljából, amely okok között szerepel a vallás és a meggyőződés, ahogyan a címéből és az 1. cikkéből is kitűnik (lásd ebben az értelemben: 2011. május 10-i Römer ítélet, C-147/08, EU:C:2011:286, 59. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

- 76 A valláson vagy meggyőződésen alapuló bármely hátrányos megkülönböztetés tilalma az uniós jog általános elveként kógens jelleggel rendelkezik. A Charta 21. cikkének (1) bekezdésében kimondott e tilalom önmagában elegendő ahhoz, hogy a magánszemélyekre olyan jogot ruházzon, amelyre azok a közöttük az uniós jog hatálya alá tartozó területen folyamatban lévő jogvitában hivatkozhatnak (lásd az életkoron alapuló hátrányos megkülönböztetés tilalmának elve vonatkozásában: 2014. január 15-i Association de médiation sociale ítélet, C-176/12, EU:C:2014:2, 47. pont).
- 77 A Charta 21. cikke, az általa kifejtett kötelező joghatásokra tekintettel főszabály szerint nem különbözik az alapító Szerződések különböző indokok alapján hátrányos megkülönböztetést tiltó rendelkezéseitől, még akkor sem, amikor a hátrányos megkülönböztetés ezen esetei magánszemélyek között létrejött szerződésekből erednek (lásd analógia útján: 1976. április 8-i Defrenne ítélet, 43/75, EU:C:1976:56, 39. pont; 2000. június 6-i Angonese ítélet, C-281/98, EU:C:2000:296, 33–36. pont; 2000. október 3-i Ferlini ítélet, C-411/98, EU:C:2000:530, 50. pont; 2007. december 11-i International Transport Workers’ Federation és Finnish Seamen’s Union ítélet, C-438/05, EU:C:2007:772, 57–61. pont).
- 78 Másrészt hangsúlyozni kell, hogy a Charta 21. cikkéhez hasonlóan annak a hatékony bírói jogvédelemhez való jogra vonatkozó 47. cikke önmagában elegendő, és azt nem kell uniós vagy nemzeti jogi rendelkezésekkel pontosítani ahhoz, hogy önmagában hivatkozható jogot biztosítson a magánszemélyek számára.
- 79 Következésképpen, a jelen ítélet 75. pontjában említett esetben a nemzeti bíróság köteles a hatásköreinek keretén belül biztosítani a jogalanyok számára a Charta 21. és 47. cikkéből eredő jogvédelmet és garantálni e cikkek teljes érvényesülését szükség esetén mellőzve az ellentétes nemzeti rendelkezések alkalmazását.
- 80 E következtetést nem kérdőjelezi meg az a körülmény, hogy valamely bíróságnak magánszemélyek közötti jogvitában adott esetben mérlegelnie kell azon versenyző alapjogokat, amelyeket e jogvita felei az EUM-Szerződés vagy a Charta rendelkezéseire alapítanak, és az általa végzendő felülvizsgálat keretében akár arra is köteles lehet, hogy megbizonyosodjon az arányosság elvének tiszteletben tartásáról. A szóban forgó érdekek egyensúlyának megteremtésére vonatkozó kötelezettség ugyanis egyáltalán nem befolyásolja a kérdéses jogok ilyen jogvitában való hivatkozhatóságát (lásd ebben az értelemben: 2003. június 12-i Schmidberger ítélet, C-112/00, EU:C:2003:333, 77–80. pont; 2007. december 11-i International Transport Workers’ Federation és Finnish Seamen’s Union ítélet, C-438/05, EU:C:2007:772, 85–89. pont).
- 81 Egyébiránt, amikor a nemzeti bíróságnak a Charta 21. és 47. cikkét kell betartatnia, miközben adott esetben mérlegelnie kell a felmerülő különböző érdekeket, így például az EUMSZ 17. cikkben kimondott, az egyházak jogállásának tiszteletben tartását, figyelembe kell vennie különösen az uniós jogalkotó által ezen érdekek között a 2000/78 irányelvben teremtett egyensúlyt, annak megállapítása érdekében, hogy milyen kötelezettségek erednek a Chartából olyan körülmények között, mint amelyek az alapügyben is felmerültek (lásd analógia útján: 2005. november 22-i Mangold ítélet, C-144/04, EU:C:2005:709, 76. pont; 2015. április 23-i Bizottság kontra Vanbreda Risk & Benefits végzés, C-35/15 P(R), EU:C:2015:275, 31. pont).
- 82 A fentiekre tekintettel a második kérdésre azt a választ kell adni, hogy az a nemzeti bíróság, amely előtt két magánszemély közötti jogvita tárgyában indítottak eljárást, abban az esetben, ha nincs lehetősége a nemzeti jognak a 2000/78 irányelv 4. cikkének (2) bekezdésével összhangban történő értelmezésére, köteles hatáskörén belül biztosítani a jogalanyoknak a Charta 21. és 47. cikkéből eredő jogvédelmét, és garantálni e cikkek teljes érvényesülését, adott esetben mellőzve minden azokkal ellentétes nemzeti rendelkezés alkalmazását.

A költségekről

83 Mivel ez az eljárás az alapeljárásban részt vevő felek számára a kérdést előterjesztő bíróság előtt folyamatban lévő eljárás egy szakaszát képezi, ez a bíróság dönt a költségekről. Az észrevételeknek a Bíróság elé terjesztésével kapcsolatban felmerült költségek, az említett felek költségeinek kivételével, nem téríthetők meg.

A fenti indokok alapján a Bíróság (nagytanács) a következőképpen határozott:

- 1) **A foglalkoztatás és a munkavégzés során alkalmazott egyenlő bánásmód általános kereteinek létrehozásáról szóló, 2000. november 27-i 2000/78/EK tanácsi irányelv 4. cikkének az ugyanezen irányelv 9. és 10. cikkével, valamint az Európai Unió Alapjogi Chartájának 47. cikkével együttesen értelmezett (2) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy amikor valamely egyház vagy egyéb, valláson vagy meggyőződésen alapuló szellemiségű szervezet olyan aktus vagy döntés alátámasztása érdekében, mint például a nála betöltendő állásra benyújtott jelentkezés elutasítása, arra hivatkozik, hogy az érintett tevékenység jellege vagy a tevékenységek tervezett gyakorlásának feltételrendszere miatt a vallás az említett egyház vagy szervezet szellemiségére tekintettel lényeges, törvényes és igazolt szakmai követelménynek minősül, adott esetben lehetőséget kell biztosítani arra, hogy ezt az állítást hatékony bírósági felülvizsgálat keretében az arról való meggyőződés érdekében vizsgálják, hogy a szóban a forgó esetben teljesülnek az ezen irányelv 4. cikkének (2) bekezdésében kimondott feltételek.**
- 2) **A 2000/78 irányelv 4. cikkének (2) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy az abban említett lényeges, törvényes és igazolt szakmai követelmény a szóban forgó szakmai tevékenység jellege és gyakorlásának feltételrendszere miatt, az érintett egyház vagy szervezet szellemiségére tekintettel szükséges és objektív módon előírt követelményre utal, és nem foglalhat magában az e szellemiségtől vagy az említett egyház vagy szervezet autonómiához való jogától idegen megfontolásokat. E követelménynek összhangban kell lennie az arányosság elvével.**
- 3) **Az a nemzeti bíróság, amely előtt két magánszemély közötti jogvita tárgyában indítottak eljárást, abban az esetben, ha nincs lehetősége a nemzeti jognak a 2000/78 irányelv 4. cikkének (2) bekezdésével összhangban történő értelmezésére, köteles hatáskörén belül biztosítani a jogalanyoknak az Európai Unió Alapjogi Chartájának 21. és 47. cikkéből eredő jogvédelmét, és garantálni e cikkek teljes érvényesülését, adott esetben mellőzve minden azokkal ellentétes nemzeti rendelkezés alkalmazását.**

Aláírások

i — A jelen szöveg 54., 64. és 77. pontjában az első elektronikus közzétételt követően nyelvi módosítás történt.